Şaban İba: Cumhuriyetin ilanı ya da tek parti ve tek şef diktatörlüğüne geçiş

Posted on 14/11/2019

Lozan Barış görüşmelerinin ikinci aşaması devam ederken M. Kemal peş peşe iki önemli karar aldı. Birincisi, 1 Nisan 1923'de BMM seçimlerinin yenilenmesi kararıydı. Anayasaya göre Meclis isterse yasama süresini bir yıl uzatabilirdi, fakat Birinci Meclis'ten bir an önce kurtulmak isteyen M. Kemal erken seçime gitti. İkincisi, 8 Nisan'da Anadolu ve Rumeli Müdafaai Hukuk Cemiyeti'nin "Halk Fırkası" adıyla siyasal bir partiye dönüştürülmesiydi. 9 Eylül'de İçişleri Bakanlığına Genel Başkan M. Kemal ve Genel Sekreter Recep Peker imzalarıyla verilen dilekçede hepsi de milletvekili olan Sabit Sağıroğlu, Refik Saydam, Celal Bayar, Münir Hüsrev Göle, Cemil Uybadın, Saffet Arıkan, Zülfü Tiğrel ve Kazım Hüsnü Genel Yönetim Kurulu olarak gösterildi.

M. Kemal'in Sivas Kongresi'nden beri başkanlığını yaptığı bu Cemiyet, BMM'de "Birinci Grup" ya da "Müdafayı Hukuk Grubu" olarak biliniyor ve meclis çoğunluğunu elinde bulunduruyordu. M. Kemal bu çoğunluk grubunu partiye dönüştürerek kendi anlayışına göre ve muhalefetsiz yeni bir meclis oluşturmak istemişti. Seçimlere bir bildirgeyle ve tek başına katılan Halk Fırkası'nın adayları doğal olarak her yerde seçimleri kazandı. Milletvekili seçilmek isteyenler de partinin ve esas olarak da M. Kemal'in onayını alarak aday olmuşlardı.

12 Ağustos 1923'de toplanan İkinci Meclis, M. Kemal'in tam istediği gibi homojen bir niteliğe sahip olmasa da Birinci Meclis'ten çok farklıydı. Bu meclis, çok sesliliğin olmadığı, muhalefetin yapılamadığı ve geniş bir toplumsal yelpazeyi temsil etmeyen bir meclis niteliğindeydi. asker milletvekillerinin oranı % 20'ye yükseldiği bu mecliste, tüm ordu ve kolordu komutanları milletvekili seçilmişti. Yeni siyasal rejimin temelleri bu mecliste atıldı

ve böylelikle “tek parti ve tek şef diktatörlüğü” dönemi başladı.

Yeni yasama dönemine başlayan mecliste hükümetin kurulması sırasında M. Kemal’in istediği Bakanların mecliste yeterli oyu sağlayamamaları üzerine bunalım çıktı. Bunalımı fırsat bilen M. Kemal, 25 Ekim’de Bakanları Çankaya’ya davet ederek Genelkurmay Bakanı Fevzi Çakmak hariç diğerlerinin istifa etmelerini ve mecliste yeniden seçilirlerse de görev kabul etmemelerini istedi. Bunalımı daha da derinleştirici siyasal bir taktik izleyen M. Kemal’in bu sıradaki asıl amacı Anayasa değişikliğini gündeme getirmekti Nitekim alelacele hazırlanan Anayasa değişiklikleri hızla Halk Fırkası grubundan geçirilerek Meclise sunuldu ve 29 Ekim 1923 günü gecesi kabul edildi.

Buna göre Anayasa’nın birinci maddesine “Devletin hükümet biçimi Cumhuriyettir” cümlesi eklendi. Diğer değişiklikle de, Meclis tarafından seçilen Cumhurbaşkanının, Devlet Başkanı sıfatıyla gerek gördükçe Meclise ve Hükümete başkanlık yapması, Başbakanı meclis üyeleri arasından seçecek olmasıydı. Başbakan da meclis üyeleri arasından seçtiği Bakanları seçecek ve hükümeti meclisin onayına Cumhurbaşkanı sunacaktı. Bir diğer değişiklik de devletin resmi dilinin Türkçe, devlet dininin de İslam olarak belirtilmesiydi.

Bu anayasa değişikliği resmi tarihte “Cumhuriyetin ilanı” olarak anılmakla birlikte, en az bunun kadar önemli olan ve rejimin geleceğini doğrudan ilgilendiren diğer iki değişiklik gözden uzak tutuldu. 1921 Anayasanın birinci maddesi Cumhuriyet esasını tanımlamış ve kabul etmişti. Ayrıca, Saltanatın kandırılması sırasında da anayasanın bu maddesine gönderme yapılarak bu durum pekiştirilmişti. Ancak Saltanat’ın kaldırılmasından sonra devlet biçiminin ne olacağı ve Halife’nin yeni konumu üzerine çeşitli tartışmalar ve spekülasyonlar yapıldığı için biçimsel bir değişiklikle Cumhuriyet adının resmen konması gerekmişti. Ayrıca Anayasaya göre hükümet üyelerinin meclisin içinden ve tek tek seçilmesi çeşitli sorunlar yaratması ve hükümet bunalımlarına yol açması, Meclisin yürütme organı üzerindeki denetiminin gevşetilmesi ve yürütmeyi güçlendirerek hükümete yeni bir biçim kazandırılmıştı.

Bu değişiklikler, M. Kemal'e istediği Başbakan ve Bakanlarla çalışma olanağı vererek bütün yetkileri elinde bulundurarak kişisel gücünü artırdı. Anayasa değişikliğinin yapıldığı aynı gün M. Kemal Cumhurbaşkanı seçildi ve ertesi günü de İ.İnönü'yü hükümeti başbakan olarak ve hükümeti kurmakla görevlendirdi. M. Kemal, parti kurucusu ve yetkili organ üyesi bile olmayan İsmet İnönü'yü Başbakan olarak atarken, aynı anda onu Halk Fırkası'nın Genel Başkan Vekilliği'ne getirdi.

Kendilerine danışılmadan ve hatta haber bile verilmeden yapılan bu düzenlemeler, o sıralar Trabzon'da bulunan Kazım Karabekir Paşa ile İstanbul'da bulunan Ali Fuat Paşa, Refet Paşa ve Rauf Bey gibi Milli Mücadele'nin önderlerini çok rahatsız etti. Komutanlar, bu düzenlemelerin M. Kemal'in kişisel konumunu olağanüstü düzeyde artırarak kişisel bir diktatörlüğe ve aynı zamanda kendilerinin de tasfiyelerine yönelik siyasal bir adım olduğunun farkındaydı.

29 Ekim 1923'te yapılan ve 1921 Anayasasının 1, 2, 4, 10, 11 ve 12. maddelerini değiştiren ve 1924 Anayasasının temeli olan bu Anayasa değişikliği Resmi tarihte Cumhuriyet'in ilanı olarak ifade edilse de esas olarak rejimin niteliğini belirleyen hükümleri içeriyordu. Başka bir deyişle bu değişiklikler niteliği itibariyle rejimin yeni karakterinin Türk milliyetçiliği çizgisinde yeniden belirlenmesi (tek dil, tek millet, tek parti, tek şef) sürecinin başlangıcı anlamına geliyordu.

Bu değişikliklerin ardından, 20 Nisan 1924'te kabul edilen ve 105 maddelik yeni Anayasa ise, rejimin "işleyiş kurallarını belirleyen hükümleri içeren" detaylardan ibaretti. Bu Anayasa tam olarak üniter devlet anlayışına göre hazırlandı ve öncekinde olduğu gibi Kürtler ya da başka milliyetler için hiçbir açık kapı bırakılmadı.

Şaban İba 1948 yılında Develi'de doğdu. Üniversiteyi Ankara'da okudu. FKF ve TİP'te çalıştı. Dev-Genç'te MYK üyeliği yaptı. THKP-C içinde yer aldı. 12 Mart'ta Dev-Genç ve 15-16 Haziran Olayları'ndan yargılandı. 1975'ten sonra Kurtuluş hareketinin

kurucularındadı. 12 Eylül darbesinden sonra TKKKÖ kurucusu ve yöneticisi olmaktan yargılandı. 12 Mart ve 12 Eylül dönemlerinde iki kez idam cezası istemiyle İba, toplam 11 yıl cezaevinde yattı.

Kaynak: noktahaberyorum.com